

فصلنامه علمی-پژوهشی «مطالعات راهبردی سیاستگذاری عمومی» منتشر کرد:

سناریوهای پیش روی ایران در بحران‌های سوریه و عراق

بررسی تحولات سیاسی سوریه و عراق، به دلیل تأثیراتی که بر مجموعه امنیتی منطقه خاورمیانه و همچنین بر نحوه توزیع قدرت در منطقه می‌گذارند، برای تصمیم‌سازی‌های راهبردی سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران و حفظ منافع ملی جمهوری اسلامی ایران ضروری است.

برای بررسی تحلیلی و واقع‌بینانه تحولات سوریه و عراق، با تکیه بر روندهای گذشته و حال، پیش‌بینی‌های بحران و عدم قطعیت‌های منطقه خاورمیانه، سناریوهای احتمالی آینده این دو کشور ترسیم می‌شود. طبعاً پیش‌بینی شرایطی که بحران‌ها در سوریه و عراق بر پایه آن به پایان می‌رسد، به دلیل حضور قدرت‌های منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای و تأثیرشان بر روند تحولات سوریه و عراق، مشکل است. یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد که احتمال تشکیل حکومت متحد و منسجم در عراق بیشتر است؛ البته عراق متحد و منسجم همراه با تهدیدات و فرصت‌های منطقه‌ای برای همسایگان این کشور خواهد بود. با توجه به قطب‌بندی‌ها و موازنه قوا در سوریه، آینده این کشور وضعیت پیچیده‌تری دارد و احتمال تشکیل حکومت فدرالی در این کشور بیشتر است.

در مقدمه این مقاله آمده است:

این پژوهش با کاربست نظریه مجموعه امنیت منطقه‌ای باری بوزان و الی ویور و سناریونگاری به عنوان مدلی برای آینده‌پژوهی، به دنبال یافتن پاسخ به این پرسش است که در بحران‌های سوریه و عراق چه سناریوهایی پیش روی ایران است و تعاملات ایران با قدرت‌های منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای جهت برون‌رفت از این سناریوها منجر به چه راهبردهایی خواهد شد. یافته‌های این تحقیق، که به روش توصیفی تحلیلی انجام شده است، با بررسی عملکرد بازیگران منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای در این بحران‌ها، شکل‌گیری سه سناریو در هر یک از کشورهای سوریه و عراق را، به صورت مجزا، پیش‌بینی می‌کند. تعدد بازیگران منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای و وجود دو قطب مخالفان و حامیان دولت، منجر به بروز جنگ‌های داخلی، تشدید هویت مذهبی و شکاف فرقه‌ای می‌شود که زمینه را برای درگیری میان نیروهای داخلی، منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای فراهم می‌کند و آن را به پیچیده‌ترین بحران ناشی از تحولات جاری تبدیل می‌کند. در واقع، جنگ سوریه نشان می‌دهد که مجموعه امنیتی منطقه‌ای، زنجیره‌ای است که از درون کشورها آغاز می‌شود و روابط بین کشورها را نیز دربرمی‌گیرد. در مورد عراق، سیاست‌های غلط آمریکا در عراق عامل تسریع جنگ داخلی عراق بود و دولت جدید درصدد تغییر این سیاست‌ها خواهد بود. منطقه ژئواستراتژیک غرب آسیا همواره محل منازعه بوده است. درهم‌تنیدگی امنیت اعضای این مجموعه به شکلی است که هر تحولی در بخشی از آن، امنیت سایر اعضا را تحت تأثیر قرار می‌دهد.

از این منظر، ایران، سوریه، حزب‌الله و حماس را، در کنار عراق، می‌توان یک خوشه منطقه‌ای قلمداد کرد، چون تهدیدات علیه آن‌ها و نیز فرصت‌های پیش روی آن‌ها دارای عناصر مشترکی است. از دید اندیشمندان مکتب کپنهاگ، هر کشوری در قالب شبکه سیستمی منطقه‌ای استقرار دارد و دارای مسائل امنیتی مشترک با کشورهای مجاور خویش است. طبیعتاً در چنین بستری، امنیت هر کشوری را نمی‌توان به تنهایی در فضای جهانی یا فضای ملی تحلیل کرد بلکه آنچه معقول به نظر می‌رسد این است که یک کشور را در مجموعه منطقه‌ای خود قرار داده و آنگاه امنیت یا ناامنی آن را تحلیل کرد (بوزان و ویور، ۱۳۸۸: ۱۹۰-۱۸۵).

از آنجا که تحولات سوریه و عراق معلول معادلات منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای است و این کشورها را به آوردگاهی برای رقابت‌های استراتژیک تبدیل کرده است؛ نقش‌آفرینی هر یک از این قدرت‌ها با منافع و اهداف منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای متفاوت، سبب پیچیدگی و تداوم یافتن بحران‌ها شده است. برای ارائه تحلیل و تبیینی دقیق از این تحولات، توجه به سطوح داخلی، منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای بحران ضرورت دارد. هدف اصلی مقاله عبارت است از بررسی سناریوهای پیش روی ایران در بحران‌های سوریه و عراق و بررسی راهبردهای احتمالی و هدف فرعی آن بررسی تأثیرگذاری قدرت‌های منطقه‌ای (ترکیه، عربستان و اسرائیل) و فرامنطقه‌ای (روسیه و آمریکا) بر سناریوها است.

طبعاً پیش‌بینی آینده و پیش‌بینی شکلی که بحران‌ها در سوریه و عراق بر اساس آن به پایان می‌رسد، به دلیل حضور قدرت‌های منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای و تأثیرشان بر روند تحولات سوریه و عراق، مشکل است اما در این رابطه می‌توان مجموعه‌ای از سناریوهای اوضاع نهایی را بر اساس احتمالات ارائه کرد. البته دقت نظر در سطوح این محور و سناریوهای احتمالی آن می‌تواند نشان‌دهنده ماهیت مرحله انتقالی به سمت اوضاع نهایی باشد. این موضوع همچنین می‌تواند شامل سناریوهای دیگری باشد که ابعاد مکانی وسیع‌تری دارند و در مناطق متنوعی بررسی می‌شوند. به واسطه این سناریوها حتی اگر امکان پیش‌بینی روند تحولات را نداشته باشیم، لااقل می‌توانیم ساختارهای استراتژیک تأثیرگذار بر آینده سوریه و عراق را بشناسیم.

برای مطالعه و دریافت متن کامل این مقاله، روی لینک زیر کلیک کنید.